

Ekspertyza

w sprawie nadawania poziomów
Europejskiej Ramy Kwalifikacji
na dokumentach Europass oraz
świadectwach i dyplomach
w wybranych państwach
członkowskich UE

Autor:

dr Mateusz Pilich

Uniwersytet Warszawski

*Institut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8
01-180 Warszawa
tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl*

Spis Treści

I.	Przedmiot i zakres opracowania	4
II.	Opis procesu prowadzącego do uwzględnienia poziomu ERK na dyplomach /świadectwach szkolnych	4
1.	Uwagi wprowadzające	4
2.	Poziom ERK na świadectwach i dyplomach w Republice Czeskiej.....	6
3.	Poziom ERK na świadectwach i dyplomach w Danii	10
4.	Poziom ERK na świadectwach i dyplomach w Estonii.....	17
III.	Opis procesu prowadzącego do uwzględnienia poziomu ERK na suplementach Europass do dyplomu /świadectwa	21
1.	Uwagi wprowadzające	21
2.	Poziom ERK na suplementach Europass w Republice Czeskiej.....	21
3.	Poziom ERK na suplementach Europass w Danii.....	24
4.	Poziom ERK na suplementach Europass w Estonii	26
5.	Poziom ERK na suplementach Europass we Francji	27
IV.	Podsumowanie i wnioski	29

I. Przedmiot i zakres opracowania

Poniższa ekspertyza, sporządzona na zamówienie Instytutu Badań Edukacyjnych (nazywanego dalej „**Zamawiającym**”), dotyczy nadawania poziomów Europejskiej Ramy Kwalifikacji na dokumentach Europass oraz świadectwach i dyplomach w trzech wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Obejmuje ona:

- 1) opis procesu, w wyniku którego poziom Europejskiej Ramy Kwalifikacji (poziom EQF) został wprowadzony lub planowane jest jego wprowadzenie na nowych świadectwach i dyplomach, w trzech wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej;
- 2) opis procesu, w wyniku którego poziom Europejskiej Ramy Kwalifikacji (poziom EQF) został uwzględniony lub planowane jest jego uwzględnienie w suplementach Europass (suplementach do dyplomu lub suplementach do świadectwa), w trzech wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej;
- 3) wskazanie aktu prawnego lub dokumentu będącego podstawą istniejącego obowiązku wprowadzenia lub planowanego wprowadzenia poziomu Europejskiej Ramy Kwalifikacji na świadectwach i dyplomach oraz na suplementach tych świadectw lub dyplomów, z uwzględnieniem dokumentów Europass;
- 4) wzory świadectw i suplementów, z oznaczeniem poziomu Europejskiej Ramy Kwalifikacji (poziom EQF¹) z trzech wybranych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Dobór państw członkowskich UE, których systemy prawne poddano analizie pod kątem przedmiotu zlecenia, wynikał z własnych ustaleń autora opracowania w kwestii faktycznego stanu implementacji zaleceń.

II. Opis procesu prowadzącego do uwzględnienia poziomu ERK na dyplomach/świadectwach szkolnych

1. Uwagi wprowadzające

W myśl art. 165 ust. 1 zd. pierwsze Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej² (ex art. 149 TWE), Unia przyczynia się do rozwoju edukacji o wysokiej jakości, poprzez zachęcanie do współpracy między Państwami Członkowskimi oraz, jeśli jest to niezbędne, poprzez wspieranie i uzupełnianie ich działalności, w pełni szanując odpowiedzialność Państw Członkowskich za treść nauczania i organizację systemów edukacyjnych, jak również ich różnorodność kulturową i językową. Aby przyczynić się do osiągnięcia celów określonych w niniejszym artykule, Parlament Europejski i Rada,

¹ W dalszej części opracowania używany będzie polski odpowiednik tego skrótu, tzn. „ERK”.

² Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.

stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą i po konsultacji z Komitetem Ekonomiczno-Społecznym i Komitetem Regionów, przyjmują środki zachęcające, z wyłączeniem jakiegokolwiek harmonizacji przepisów ustawowych i wykonawczych Państw Członkowskich (art. 165 ust. 4 tiret pierwsze TFUE). Podobnej treści przepisy (art. 166 TFUE, ex art. 150 TWE) dotyczą polityki w zakresie szkolnictwa zawodowego. Należy jednocześnie zwrócić uwagę, że na mocy art. 165 ust. 4 i art. 166 ust. 4 TFUE Unia nie posiada jakichkolwiek kompetencji do wydania środków zapewniających harmonizację przepisów obowiązujących w państwach członkowskich – w tym zwłaszcza dyrektyw.

Praktyczną realizacją celów polityk UE określonych w art. 165 i 166 TFUE są zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. 2008/C 111/1; dalej jako „**zalecenia ERK**”). PE i Rada m.in. zalecają państwom członkowskim przyjęcie środków mających na celu zagwarantowanie, że do 2012 r. wszystkie nowe świadectwa, dyplomy i dokumenty Europass potwierdzające zdobyte kwalifikacje, wydane przez właściwe organy, będą zawierały wyraźne odniesienie – za pośrednictwem krajowych systemów kwalifikacji – do odpowiedniego poziomu europejskich ram kwalifikacji (pkt 3). Jak wynika z treści sprawozdania Komisji z dnia 19.12.2013 r.³, według stanu na koniec września 2013 r. zalecenie uwzględnienia poziomu ERK w nowych świadectwach i dyplomach zostało zrealizowane przez trzy państwa członkowskie: Czechy, Danię oraz Litwę, natomiast sześć kolejnych państw członkowskich (niewskazanych imiennie przez Komisję) zaplanowało przeprowadzenie tych działań na lata 2013-2014⁴.

Realizacja zaleceń ułatwia wykonanie ciężącego na państwach członkowskich obowiązku zapewnienia równego traktowania obywateli Unii w zakresie dostępu do kształcenia – przede wszystkim na poziomie wyższym⁵. Może ona polegać zarówno na przyjęciu środków o charakterze przepisów prawnych, jak i określonej praktyki administracyjnej. Dobór odpowiednich środków – w związku z poszanowaniem odrębności i integralności krajowych systemów edukacji – pozostawiono w pełni państwom członkowskim. Podane w dalszym ciągu przykłady świadczą o tym, że nie istnieją w tym zakresie jednolite standardy prawne.

³ *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady: Ocena europejskich ram kwalifikacji (EQF). Wdrażanie zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie*, znak: COM(2013) 897 final, dostępny m.in. pod adresem http://biblioteka-krk.ibe.edu.pl/opac_css/doc_num.php?explnum_id=652 (dostęp 5.11.2014).

⁴ Tamże, s. 5. W związku z upływem wspomnianego terminu należy zwrócić uwagę, iż zgodnie z art. 288 *alinea* 5 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zalecenia i opinie nie mają mocy wiążącej.

⁵ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 lipca 2005 r., C-147/03 *Komisja WE przeciwko Republice Austrii*, ECR 2005, s. I-5969.

2. Poziom ERK na świadectwach i dyplomach w Republice Czeskiej

Wbrew informacjom wynikającym ze sprawozdania, o którym mowa wyżej, proces implementacji zalecenia przewidującego uwzględnianie poziomu ERK na świadectwach i dyplomach w Republice Czeskiej zdecydowanie jest na razie daleki od zakończenia⁶. Zgromadzono już jednak znaczący dorobek w zakresie przygotowań do realizacji drugiego „kamienia milowego” zaleceń ERK, który – ze względu na bliskość kulturową oraz relatywne podobieństwo systemów edukacji – wydaje się bardzo użyteczny dla potrzeb zaprojektowania sposobu wskazywania ram kwalifikacji na świadectwach i dyplomach w Polsce. Ważne dokumenty studyjne są dziełem grupy roboczej w ramach powołanego w 2009 r. Centrum Koordynacyjnego ERK (*Koordinační centrum EQF*) przy Narodowym Instytucie Edukacji (*Národní ústav pro vzdělávání, NÚV*)⁷.

Za jeden z najistotniejszych dokumentów, jakie sporządzono w Czechach, należy uznać „Analizę wymagań i przygotowania środków niezbędnych do zapewnienia odniesienia do poziomów ERK na świadectwach w Republice Czeskiej”⁸. Dokument ten powstał w toku prac nad krajowym raportem odnoszenia i wyznacza podstawy do dyskusji nad optymalnym modelem wprowadzenia wzmianki o poziomie ERK do czeskich dokumentów urzędowych potwierdzających efekty kształcenia. W analizie wyszczególniono praktycznie wszystkie tego rodzaju dokumenty (świadectwa, dyplomy i zaświadczenia) potwierdzające kwalifikacje, wydawane w systemie szkolnym oraz poza nim, wraz z opisującymi je aktami normatywnymi. Wiele uwagi poświęcono wskazaniu poziomu ERK na dokumentach wydawanych w oparciu o rozporządzenie nr 223/2005 o niektórych dokumentach oświatowych⁹. Zasadniczo odrzucono opcję jednolitego wskazywania poziomu ERK na wszystkich świadectwach szkolnych, ponieważ – według oceny autorów omawianego materiału – oznaczałoby to nie tylko zwiększenie ciężarów administracyjnych, lecz również mogłoby skutkować trudnościami w

⁶ Nie zrealizowano jeszcze zapowiedzi zawartej w narodowym raporcie odniesienia, iż świadectwa i dyplomy wystawiane po zakończeniu procesu odnoszenia NRK do ERK będą już uwzględniać wzmiankę o poziomie ERK; szerzej zob. *National Referencing Report of the Czech Republic*, June 2011,

http://www.nuov.cz/uploads/ECVET_a_EQF_4_6/National_Referencing_Report_Czech_Republic_en_fin_1.pdf, s. 54-56.

⁷ NÚV od połowy 2012 r. kontynuuje działalność dawnego Narodowego Instytutu Edukacji Zawodowej (*Národní ústav odborného vzdělávání, NÚOV*); zob. <http://www.nuv.cz/cinnosti/analyzy-trhu-prace-rozvoj-kvalifikaci-dalsiho-vzdelavani/evropsky-ramec-kvalifikaci-eqf/pracovni-skupina-nuov?highlightWords=pracovn%C3%AD+skupina+EQF> (dostęp 7.11.2014).

⁸ *Analýza požadavků a příprava opatření k zajištění odkazů na úroveň EQF v certifikátech v ČR*, http://www.nuov.cz/uploads/ECVET_a_EQF_4_6/NCP/A2_EQF_Studie_proveditelnosti_osvedceni_doc.

⁹ *Vyhláška č. 223/2005 Sb. ze dne 30. května 2005 o některých dokladech o vzdělání*, <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-223>.

porównaniu kwalifikacji zdobywanych w toku kształcenia w różnych szkołach, zwłaszcza artystycznych. Uznano natomiast za warte rozważenia wprowadzenie wzmianki na świadectwach ukończenia etapu edukacji lub potwierdzających kwalifikacje, w tym zwłaszcza świadectw ukończenia szkoły średniej oraz uzyskania w zawodach.

Obowiązujące prawo czeskie aktualnie póki co nie przewiduje uwzględnienia poziomu ERK na wszystkich świadectwach i dyplomach. Dotyczy to w zasadzie jedynie świadectw potwierdzających uzyskanie kwalifikacji w zawodach, które wydaje się na podstawie ustawy nr 179/2006 z dnia 30 marca 2006 r. o potwierdzaniu i uznawaniu wyników kształcenia ustawicznego oraz o zmianie niektórych ustaw¹⁰ i ustanowionego na podstawie § 25 ust. 5 tejże ustawy rozporządzenia Ministra Edukacji, Młodzieży i Sportu nr 208/2007 z dnia 16 sierpnia 2007 r. w sprawie wykonania ustawy o uznawaniu wyników kształcenia ustawicznego¹¹. Jeden z wzorów takiego dokumentu znajduje się poniżej.

¹⁰ Zákon č. 179/2006 Sb. ze dne 30. března 2006 o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů, <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-179>.

¹¹ Vyhláška č. 208/2007 Sb. ze dne 7. srpna 2007 o podrobnostech stanovených k provedení zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-208>.

ČESKÁ REPUBLIKA

Autorizovaná osoba:

..... Číslo autorizace.....

(uvěde se jméno, popřípadě jména, příjmení, případný akademický titul a vědecká hodnost a číslo autorizace autorizované osoby)

s autorizací udělenou dne: pod spisovou značkou:

autorizujícím orgánem:

Autorizovaný zástupce autorizované podnikající fyzické osoby:

(jméno, popřípadě jména, příjmení, případný akademický titul a vědecká hodnost autorizovaného zástupce)

**OSVĚDČENÍ
O ZÍSKÁNÍ PROFESNÍ KVALIFIKACE**

.....
(jméno, popřípadě jména, a příjmení a případný akademický titul a vědecká hodnost)

.....
(rodné číslo, bylo-li přiděleno, jinak datum narození, a místo narození)

v y k o n a l (a) dne v

před autorizovanou osobou **úspěšně zkoušku**

podle § 18 zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání
a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání),
ve znění zákona č. 53/2012 Sb.

a z í s k a l (a) p r o f e s n í k v a l i f i k a c i :

.....
(název a číselné označení (kód) profesní kvalifikace)

Patisk zakázán

egzaminów organizowanych przez upoważnione do tego osoby oraz komisje egzaminacyjne, podczas gdy świadectwa wydawane przez czeskie szkoły zawodowe nie zawierają podobnej rubryki. Jak jednak wynika z informacji udzielonych przez NÚV, rozszerzenie obowiązku wykazywania poziomu ERK na inne dokumenty – w tym przede wszystkim na świadectwa szkół średnich i zawodowych – jest kwestią nieodległej przyszłości. W tym celu czeskie Ministerstwo Edukacji, Młodzieży i Sportu przygotowuje zmianę wzorów świadectw zawartych w obowiązującym rozporządzeniu nr 223/2005. Warto również podkreślić, iż władze czeskie nie mają bezpośredniego wpływu na praktykę szkół wyższych, ponieważ – podobnie jak w Polsce – cieszą się one szeroką autonomią i same decydują o uwzględnieniu poziomu ERK na dyplomach wydawanych absolwentom; zdarza się jednak, że niektóre uczelnie zawodowe wydają dyplomy z suplementem zawierającym taką wzmiankę.

3. Poziom ERK na świadectwach i dyplomach w Danii

Dania stanowi przykład państwa, które w sposób dość konsekwentny i metodyczny rozwija obowiązujące podstawy prawne w zakresie wykazywania poziomu ramy kwalifikacji (narodowej oraz europejskiej) na świadectwach i dyplomach wydawanych uczniom oraz studentom. Od 2009 r. to państwo członkowskie posiada zatwierdzoną Duńską Ramę Kwalifikacji, zaś do końca 2010 r. nastąpiło zamknięcie procesu odnoszenia do niej istniejących kwalifikacji w duńskim systemie edukacji¹². Proces koordynowania ramy krajowej i europejskiej zakończono w 2011 r. Dalsze działania, których celem jest wprowadzenie na nowo wydawanych świadectwach i dyplomach wzmianki o odpowiednim poziomie DRK i ERK, nie jest jeszcze zakończony, jednak w tej sprawie został osiągnięty znaczny postęp. Wszystkie świadectwa i dyplomy wydawane przez szkoły duńskie zostały wpisane w odpowiedni poziomy DRK¹³. Odpowiedni poziom krajowej ramy kwalifikacji jest obowiązkowo uwidoczniony na świadectwach uzyskania wykształcenia wyższego średniego: egzaminu w zakresie kompetencji zawodowych dla potrzeb dostępu do wyższych studiów (*Bevis for Studiekompetencegivende eksamen i forbindelse med erhvervsuddannelse/EUX*)¹⁴, wyższego

¹² Szerzej zob. raport IBE pt. *Duńska Rama Kwalifikacji*, http://www.kwalifikacje.edu.pl/images/download/rama_ue/wyjazdy/Dania.pdf, s. 2-3, 12-13. Należy zauważyć, że DRK dość dokładnie odpowiada europejskiej, przy czym deskryptory na poziomach 6-8 są powtórzeniem zaleceń UE; zob. *Evaluation of the Implementation of the EQF Recommendation: Annexes, Annex No. 8: Denmark*, <http://ec.europa.eu/smart-regulation/evaluation/search/download.do?documentId=9656454>, s. 73.

¹³ Zob. *Duńska Rama Kwalifikacji* (IBE), s. 3 i n.; *Den danske kvalifikationsramme for livslang læring – et redskab til at få overblik over uddannelser i Danmark*, http://www.uvm.dk/~media/Publikationer/2009/Voksne/Kvalifikationsramme/Stor/100811_kvalitetsramme_livslang_laering.pdf (materiał w jęz. duńskim).

¹⁴ Bliżej nt. charakteru tego rodzaju świadectwa w ramach systemu duńskiego, zob. Ch. H. Jørgensen, *The dual system of VET in Denmark – a 'blind alley' on the road to Higher Education*, http://rucforsk.ruc.dk/site/files/34893484/Chr_Helms_Paper_HQ_from_VET_to_HE_for_Nordyrk_conferece_land_June_2011.pdf, s. 8.

egzaminu przygotowawczego (*Bevis for Højere forberedelseksamen/HF*), ogólnego egzaminu maturalnego (*Bevis for Studentereksamen/STX*), wyższego egzaminu handlowego (*Bevis for Højere Handelseksamen/HHX*) oraz wyższego egzaminu technicznego (*Bevis for Højere Teknisk Eksamen/HTX*) – gdzie zamieszcza wzmiankę o uzyskaniu kwalifikacji na poziomie 4 DRK, nie ma natomiast adnotacji o poziomie ERK¹⁵.

Uddannelsen er indplaceret på niveau 4 i den danske nationale kvalifikationsramme, jf. Uddannelsesministeriets "Kvalifikationsrammen for Livslang Læring"

Betingelserne for at bestå en samlet studiekompetencegivende eksamen i forbindelse med erhvervsuddannelsen eux er fastsat i

- BEK nr 930 af 03/07/2013, "Bekendtgørelse om prøver og eksamen i de almene og studieforbere-
dende ungdoms- og voksenuddannelser" (eksamensbekendtgørelsen)
- Bekendtgørelse nr. 262 af 20/03/2007, "Bekendtgørelse om karakterskala og anden bedømmelse", (ka-
rakerskala-bekendtgørelsen)
- Lov nr. 578 af 01/06/2010, "Lov om studiekompetencegivende eksamen i forbindelse med erhvervsud-
dannelsen (eux) m.v."

I det foreløbige eksamensresultat indgår karaktererne i de enkelte fag med de vægte, som hører til de enkel-
te niveauer, mens der i eksamensresultatet tillige er indregnet eventuel bonus, jf. eksamensbekendtgørel-
sen.

Beskrivelse af de enkelte karakterer, jf. karakterskalabekendtgørelsen

Beskrivelse af de enkelte karakterer

- 12 gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med
ingen eller få uvæsentlige mangler
- 10 gives for den fortrinlige præstation, der demonstrerer omfattende opfyldelse af fagets mål, med nogle
mindre væsentlige mangler
- 7 gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler
- 4 gives for den jævne præstation, der demonstrerer en mindre grad af opfyldelse af fagets mål, med ad-
skillige væsentlige mangler
- 02 gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse
af fagets mål
- 00 gives for den utilstrækkelige præstation, der ikke demonstrerer en acceptabel grad af opfyldelse af
fagets mål
- -3 gives for den helt uacceptable præstation

The grades are described as follows

- 12 For an excellent performance displaying a high level of command of all aspects of the relevant mate-
rial, with no or only a few minor weaknesses
- 10 For a very good performance displaying a high level of command of most aspects of the relevant ma-
terial, with only minor weaknesses
- 7 For a good performance displaying good command of the relevant material but also some weaknes-
ses
- 4 For a fair performance displaying some command of the relevant material but also some major weak-
nesses
- 02 For a performance meeting only the minimum requirements for acceptance
- 00 For a performance which does not meet the minimum requirements for acceptance
- -3 For a performance which is unacceptable in all respects

Ilustracja nr 2. Przykład adnotacji na rewersie duńskiego świadectwa *EUX*

¹⁵ Wzory dostępne na stronie duńskiego Ministerstwa Edukacji, zob. <http://uvm.dk/Uddannelser/Gymnasiale-uddannelser/Proever-og-eksamen/Eksamensbeviser-paa-de-gymnasiale-uddannelser> (dostęp 12.11.2014).

Mimo że chodzi o ramę krajową, a nie europejską, wprowadzenie do powyższych świadectw adnotacji o poziomie ramy kwalifikacji zapewnia możliwość ich stosunkowo łatwego porównania do poziomu ERK – dzięki odniesieniu DRK do ramy europejskiej.

Bardziej złożona sytuacja dotyczy wydawania świadectw kompetencji zawodowych. Dokumenty takie wydają w Danii komitety zawodowe (*faglige udvalg*)¹⁶, które autonomicznie decydują o programach kształcenia w poszczególnych zawodach, jak również o stosowanych przez nie wzorach potwierdzania uzyskanych kwalifikacji. Nie ma zatem jednolitych wzorów świadectw wydawanych przez komitety; mogą one same zdecydować o wprowadzeniu na dokumentach wzmianki o poziomie ERK, jednak raczej nie mają takiego ogólnego obowiązku na podstawie norm prawa duńskiego¹⁷. Wymaganiem prawnym jest więc objęte jedynie wskazanie na świadectwach oraz dyplomach duńskich poziomu DRK. Należy tutaj wskazać przede wszystkim akty regulujące proces egzaminowania i certyfikowania w szkołach średnich, a zwłaszcza § 39 pkt 11 rozporządzenia w sprawie egzaminów w zakresie ogólnego kształcenia zawodowego¹⁸, § 4 ust. 2 rozporządzenia w sprawie wyższych szkół średnich¹⁹ czy też § 1 ust. 1 rozporządzenia w sprawie dwuletniego cyklu kształcenia do egzaminu przygotowawczego²⁰. Wspomniane akty normatywne obowiązujące dla szkół innych niż wyższe albo wprost przypisują egzaminom końcowym odpowiedni poziom DRK, albo nakazują jego odnotowanie na świadectwie. Należy jednak zauważyć, że według informacji

¹⁶ Wykaz komitetów zawodowych zob. pod adresem <http://www.fagligeudvalg.dk/> (dostęp 19.11.2014).

¹⁷ Sprzeczne informacje na ten temat wynikają z kwestionariusza z 17.07.2014 r., przygotowanego przez duński Krajowy Punkt Koordynacyjny ERK dla Grupy Doradczej ERK. Ustosunkowując się do pytań zawartych w formularzu, duńskie Ministerstwo Edukacji twierdzi, że poziom ERK jest już zaznaczany na wszystkich świadectwach kształcenia zawodowego oraz na dyplomach wyższych uczelni, jakkolwiek przyznano, że decyzja w tej sprawie zależy od komitetów zawodowych, które cieszą się wysokim stopniem autonomii. Ministerstwo dalej twierdzi, że przeprowadzono konsultacje z partnerami społecznymi w celu zapewnienia spójnego podejścia do problemu uwidocznienia ramy kwalifikacji na dokumentach potwierdzających rezultaty uczenia. Przyznano również, że może zaistnieć potrzeba zmian w zakresie prawa o kształceniu zawodowym, tak aby wszystkie świadectwa zawodowe zawierały odniesienie do ERK. Referowany dokument nie powołuje przykładu świadectw kwalifikacji zawodowych, które zawierałyby wzmianki o poziomie ERK; informacje na podstawie odpowiedzi na kwestionariusz *EQF Advisory Group, 4-6 June 2014, Brussels. AG25-5: Proposal for a survey on national approaches to the implementation of the 2nd milestone of the EQF*, odpowiedź Danii udostępniona autorowi ekspertyzy dzięki uprzejmości Krajowego Punktu Kontaktowego.

¹⁸ *Bekendtgørelse om prøver og eksamen i grundlæggende erhvervsrettede uddannelser*, <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=161427#Kap8> (dostęp 12.11.2014).

¹⁹ *Bekendtgørelse om uddannelsen til studentereksamen*, <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=152507> (dostęp 12.11.2014).

²⁰ *Bekendtgørelse om uddannelsen til toårigt hf*, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=152579> (dostęp 12.11.2014).

przekazanej autorowi ekspertyzy przez duński Krajowy Punkt Kontaktowy ERK, faktycznie ponad 90% tamtejszych świadectw kształcenia zawodowego zawiera już wzmiankę o poziomie ramy krajowej i europejskiej. Przykład wyglądu takiego świadectwa znajduje się poniżej.

ERHVERVSUDDANNELSE
Erhvervsfaglig fællesindgang MAD TIL MENNESKER
VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING Vocational common base FOOD FOR HUMANS

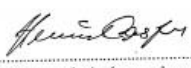
BEVIS
DIPLOMA

for gennemført uddannelse til
for completion of the

ERNÆRINGSASSISTENT
HEALTH CARE COOK education programme

Navn Name	██
CPR-nr. Civil reg. No.	████████████████████
Skoleophold på Theoretical programme carried out at	Uddannelsescenter Holstebro
Praktikophold på Practical programme carried out at	Mercantec
Afsluttet den and completed	31. januar 2013
Svendepøven er aflagt på The final examination is taken at	Uddannelsescenter Holstebro
Dansk kvalifikationsramme for livslang læring: The European Qualification Framework (EQF)	Niveau 4 Level 4
Der er opnået karakteren Mark achieved	7/C i den selvvalgte praktiske opgave for the practical examination of own choice
	12/A i den bundne praktiske opgave for the set practical examination
	10/B i den mundtlige prøve for the oral examination
Gennemsnittet af den selvvalgte praktiske og den bundne praktiske opgave Average mark for the practical examination of own choice and the set practical examination	9,5

FAGLIGT UDVALG FOR ERNÆRINGSASSISTENTUDDANNELSEN
THE PROFESSIONAL COMMITTEE FOR THE HEALTH CARE COOK EDUCATION PROGRAMME

.....
udvalgsformand
Chair of the Committee

Ilustracja nr 3. Adnotacja o poziomie DRK i ERK na duńskim świadectwie ukończenia kształcenia w zawodzie kucharz opieki zdrowotnej

Dokumenty duńskie komunikują także fakt oznaczania poziomu ERK na dyplomach szkół wyższych. Tę wzmiankę zawierają jednak nie same dyplomy, ale suplementy, które są wystawiane obowiązkowo²¹ w języku angielskim i opierają się na modelu europejskim²².

²¹ Zob. m.in. § 36 ust. 4 rozporządzenia w sprawie egzaminowania w wyższych szkołach zawodowych (*Bekendtgørelse om prøver i erhvervsrettede videregående uddannelser*), <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=160839>; § 31 ust. 4 rozporządzenia w sprawie egzaminów na uniwersytetach (*Bekendtgørelse om eksamen og censur ved universitetsuddannelser*), <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=163987#Afs2> (dostęp 13.11.2014).

²² Zob. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Denmark:Bachelor#Certification> oraz http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/doc/ds_en.pdf (dostęp 12.11.2014) w zw. z art. IX.3 konwencji o uznaniu kwalifikacji związanych z uzyskaniem wyższego wykształcenia w Regionie Europejskim, sporządzonej w Lizbonie dnia 11 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 233, poz. 2339). Por. wzory dokumentów stosowanych w Polsce na podstawie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów, warunków wydawania oraz niezbędnych elementów dyplomów ukończenia studiów i świadectw ukończenia studiów podyplomowych oraz wzoru suplementu do dyplomu (Dz. U. Nr 196, poz. 1167).

School of Technology and Business

Bachelor Programme In Value Chain Management, Horsens

1. Holder of the Qualification

- 1.1:** Family name <Name>
1.2: Given name <Given name>
1.3: Date of birth <Day, month, year>
1.4: Danish reg no. <CPR-nummer>

2. The Qualification

2.1 Name of qualification and title conferred

In Danish: Professionsbachelor i procesøkonomi og værdikædeledelse
 In English: Bachelor of Value Chain Management

2.2 Main fields of study

The Value Chain Management Programme is a bachelor programme focusing on Value Chain Management and Process Optimisation. The programme is a business management programme which integrates the technical and commercial approach to such concepts as Logistics and Supply Chain Management.

2.3 Name and status of awarding institution

VIA University College (officially abbreviated VIA) is a publicly recognized and state-financed higher education institution regulated by the Danish Ministry of Science, Innovation and Higher Education.

2.4 Name and status of institution administering the studies

Not Applicable.

2.5 Language(s) of instruction/examination

English.

3. Level of the Qualification

3.1 Level of qualification

Professional Bachelor's degree at NQF/EQF Level 6 referring to First Cycle in the Bologna QF.

3.2 Official length of programme

3½ years = 210 ECTS credits including practical placement equivalent to 30 ECTS credits.

3.3 Access requirements

Upper Secondary School Leaving Examination, Higher Preparatory Examination, Higher Business Examination or Higher Technical Examination with Mathematics and English at intermediate level (corresponding to the Danish B-level) or comparable qualifications.

4. Contents and Results Gained

4.1 Mode of study

Full-time study programme equivalent to a total of 210 ECTS credits including practical placement yielding 30 ECTS credits. The study programme consists of compulsory modules awarding 148 ECTS credits and elective courses awarding 12 ECTS credits. On the last semester, students make a Bachelor project awarding 20 ECTS credits.

4.2 Programme requirements

The course programme comprises 7 semesters (30 ECTS credits each). The 1st, 2nd, 3rd, 4th and 6th semester has each approximately 19 weeks and has a structure of 15 weeks of courses followed by 1 week of examination preparation/study period and subsequently the semester is completed by a 3 week examination period. The 5th (practical placement) and the 7th semester (Final Project) both have a different structure. On the 5th semester, the student will work full time in a company or organisation on placement for a minimum of 20 weeks. In the 7th semester, a final project is made during a period of approximately 19 weeks.

Value Chain Management = 210 ECTS credits:

Market-Oriented Supply Chain Management (1st semester)

- Marketing Management 4 ECTS
- Supply Chain Management 7 ECTS
- Inventory Management 3 ECTS
- Mathematic 4 ECTS
- Technical Drawing 4 ECTS
- Project Methodology 2 ECTS
- Cross Disciplinary 1 ECTS
- Study Project 5 ECTS

Market Demand and Production Plan (2nd semester)

- Production Technology 2 ECTS
- Excl 2 ECTS
- Statistics 4 ECTS
- Business Economics 4 ECTS
- Project Methodology 2 ECTS
- Production Planning 4 ECTS
- Forecasting 4 ECTS
- ERP 2 ECTS
- Cross Disciplinary Project 1 ECTS
- Stud Project 5 ECTS

Flow Management (3rd semester)

- Modeling of Plant & Warehouse Layouts 8 ECTS
- Purchasing 4 ECTS
- Production Optimization & Quality Management 8 ECTS
- Project Methodology 2 ECTS
- Cross Disciplinary Project 1.5 ECTS
- Study Project 6.5 ECTS

Value Chain Optimization (4th semester)

- Sourcing 3 ECTS
- Strategic Management 4 ECTS
- Financial Methods & Application Investment 4 ECTS
- Theory of Science 5 ECTS
- Design of Value Chains 4 ECTS
- Cost Theory and Budgeting 4 ECTS
- Stud Project 6 ECTS

Practical Placement (5th semester)

- 20 week training in a company 30 ECTS

Change Processes & Specialization (6th semester)

- Change Management & Communication 4 ECTS
- Product Development and Innovation 4 ECTS
- Elective Courses 12 ECTS
- Study Project 10 ECTS

Bachelor Semester (7th semester)

- Negotiation 5 ECTS
- Business Models 5 ECTS
- Bachelor Project 20 ECTS

Civil registration number: <CPRnummer>

4. Poziom ERK na świadectwach i dyplomach w Estonii

Estoński system edukacji jest należy ocenić jako zaawansowany z punktu widzenia praktycznego wykorzystania europejskiej oraz krajowej ramy kwalifikacji. Proces odnoszenia ramy krajowej do europejskiej został zakończony w 2011 r.²⁴ Estońska rama kwalifikacji (EstRK) w całości koresponduje z metaramą europejską i ma wyraźną podstawę ustawową²⁵. Poszczególnym poziomom ramy estońskiej – za pośrednictwem 4 ram szczegółowych – przypisano wszystkie kwalifikacje, jakie są możliwe do uzyskania w systemie edukacji oraz poza nim²⁶. Przypisanie to następuje na poziomie aktów normatywnych określających standardy dla poszczególnych form kształcenia, do których należy zaliczyć przede wszystkim następujące rozporządzenia estońskiej Rady Ministrów²⁷:

- Nr 2 z dnia 6 stycznia 2011 r. w sprawie kształcenia w szkołach średnich²⁸, zgodnie z którym końcowy rezultat kształcenia ogólnego w szkołach średnich odpowiada poziomowi 4 Estońskiej Ramy Kwalifikacji (§ 1 ust. 1 tego rozporządzenia);
- Nr 130 z dnia 26 sierpnia 2013 r. w sprawie standardów kształcenia zawodowego²⁹, z którego przepisów wynika, że szczegółowy poziom kwalifikacji nabywanych przez absolwentów szkół zawodowych jest zależny od poziomu kwalifikacji określonego dla każdego zawodu lub specjalności, w której szkoła jest uprawniona do kształcenia (§ 7). Generalnie wyróżnia się cztery różne poziomy edukacji zawodowej – począwszy od kształcenia zawodowego bez podbudowy kształcenia ogólnego, a skończywszy na kształceniu zawodowym po uzyskaniu średniego wykształcenia, przy czym każdemu z nich przypisano odpowiedni – od 2 do 5 – poziom EstRK (zob. §§ 10, 14, 18 i 24 tego rozporządzenia);

http://www.dmjx.dk/sites/default/files/pdf/international/diploma_supplement_example.pdf (dostęp: 12.11.2014).

²⁴ *Referencing of the Estonian Qualifications and Qualifications Framework to the European Qualifications Framework*, http://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/EE_EQF_report_en.pdf (dostęp 23.11.2014).

²⁵ Zob. załącznik nr 1 do ustawy z dnia 22 maja 2008 r. o kwalifikacjach zawodowych (*Kutseseadus*), RT (*Riigi Teataja* – Dziennik Urzędowy) 2008, 24, 156 z późn. zm., tłum. ang. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517062014004/consolide> (dostęp 23.11.2014).

²⁶ Zob. http://www.kutsekoda.ee/en/kvalifikatsiooniraamistik/ekr_tutvustus (dostęp 23.11.2014).

²⁷ Szczegółowy wykaz aktów normatywnych zob. <https://www.hm.ee/et/tegevused/kvalifikatsioonid> (dostęp 23.11.2014).

²⁸ *Gümnaasiumi riiklik õppekava*, <https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013008> (dostęp 23.11.2014).

²⁹ *Kutseharidusstandard*, <https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013> (dostęp 23.11.2014).

- Nr 178 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie standardów kształcenia w szkołach wyższych³⁰ (kształcenie na poziomach 6 do 8 EstRK).

W wyniku analizy estońskich aktów normatywnych ustalono, że odnotowywanie na dokumentach potwierdzających rezultaty kształcenia ma podstawę prawną w następujących przepisach rozporządzeń estońskiej Rady Ministrów:

- Nr 137 z dnia 18 września 2013 r. w sprawie treści oraz formy świadectw ukończenia kształcenia zawodowego³¹, z którego § 8 ust. 1 pkt 4 w zw. z § 14 ust. 4 pkt 7 wynika, że świadectwo ukończenia średniej szkoły zawodowej (est. *Lõputunnistus kutsekeskhariduse omandamise kohta*) wraz z dołączonym doń transkryptem (est. *Hinnetelehel*) wyszczególnia nie tylko program kształcenia zawodowego przypisany do poziomu EstRK (4), lecz również odpowiedni poziom ramy europejskiej;
- Nr 113 z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie treści oraz formy świadectw ukończenia szkoły oraz złożenia egzaminu państwowego³², zgodnie z którym informacja o poziomie ERK jest umieszczana w transkrypcie załączanym do właściwego świadectwa ukończenia (szkoły podstawowej – est. *Põhikooli lõputunnistus*, szkoły średniej ogólnokształcącej – est. *Gümnaasiumi lõputunnistus*), zob. § 11 ust. 4 pkt 5¹ tegoż rozporządzenia.

Wzory blankietów świadectw są zawarte w załącznikach do ww. aktów normatywnych³³, jednak nie ukazują one rozmieszczenia poszczególnych elementów ww. dokumentów z uwzględnieniem rubryki przeznaczonej na wpisanie poziomu ERK. W sieci Internet nie znaleziono dostępnych wzorów wypełnionych transkryptów do świadectw estońskich według aktualnie obowiązującego wzorca normatywnego, jak również nie udało się ich pozyskać z Krajowego Punktu Koordynacyjnego Republiki Estońskiej. Należy jednak podkreślić, że treść przytoczonych przepisów nie pozostawia wątpliwości co do obowiązków instytucji estońskiego systemu edukacji w omawianym zakresie.

³⁰ *Kõrgharidusstandard*, <https://www.riigiteataja.ee/akt/129072014017> (dostęp 23.11.2014).

³¹ *Kutseõppeasutuse lõpudokumentide vormid, statuut ja väljaandmise kord*, <https://www.riigiteataja.ee/akt/120092013011> (dostęp 23.11.2014).

³² *Põhikooli ja gümnaasiumi lõputunnistuse ning riigieksamitunnistuse statuut ja vormid*, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13349551> (dostęp 23.11.2014).

³³ Zob. np. blankiet świadectwa ukończenia średniej szkoły zawodowej, zał. nr 1 do rozporządzenia nr 137 z dnia 18 września 2013 r., https://www.riigiteataja.ee/akt/1200/9201/3011/VV_18092013_137mlisad_Part1.pdf#; blankiet transkryptu świadectwa, zał. nr 4 do rozporządzenia nr 137 z dnia 18 września 2013 r., https://www.riigiteataja.ee/akt/1200/9201/3011/VV_18092013_137mlisad_Part4.pdf#; wzory świadectw oraz transkryptów świadectw ukończenia szkół ogólnokształcących, zob. zał. do rozporządzenia Nr 113 z dnia 13 sierpnia 2010 r., <https://www.riigiteataja.ee/akt/13349551/html/13349726> (dostęp 23.11.2014).

Poziom Europejskiej Ramy Kwalifikacji oznacza się również na niektórych innych dokumentach potwierdzających kwalifikacje zawodowe, czego przykład stanowią świadectwa zawodowe (est. *kutsetunnistus*), wystawiane przez właściwe stowarzyszenia branżowe. Prawo estońskie reguluje wydawanie takich świadectw w § 21 ustawy z dnia 22 maja 2008 r. o kwalifikacjach zawodowych, przy czym ani przepis ustawy, ani rozporządzenie Ministra Edukacji i Badań Naukowych nr 74 z dnia 19 grudnia 2008 r., wydane na jego podstawie³⁴, nie nakazują wprost wyszczególnienia poziomu ERK na świadectwie. Można zatem przyjąć, że praktyka ta wynika najprawdopodobniej z suwerennych decyzji samych korporacji zawodowych.

³⁴ *Kutsetunnistuse statuut ja vorm*, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13097607> (dostęp 23.11.2014).

Ilustracja nr 5. Świadectwo zawodowe dyplomowanego inżyniera budownictwa (na żółto zaznaczony został poziom estońskiej oraz europejskiej ramy kwalifikacji).

III. Opis procesu prowadzącego do uwzględnienia poziomu ERK na suplementach Europass do dyplomu / świadectwa

1. Uwagi wprowadzające

Zgodnie z art. 7 decyzji nr 2241/2004/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie jednolitych ram wspólnotowych dla przejrzystości kwalifikacji i kompetencji (Europass) (Dz. Urz. 2004/L 390/6, dalej jako „**decyzja nr 2241/2004**”), suplement Europass do dyplomu informuje o osiągnięciach edukacyjnych jego posiadacza na poziomie szkolnictwa wyższego. Suplement Europass do dyplomu przybierze formę określoną w Załączniku IV. Na podobnej zasadzie art. 9 decyzji nr 2241/2004/WE reguluje wydawanie suplementu Europass do świadectwa, który opisuje kompetencje i kwalifikacje odnotowane w świadectwie potwierdzającym odbycie kształcenia i szkolenia zawodowego. Suplement Europass do świadectwa przybierze formę określoną w Załączniku VI decyzji nr 2241/2004. Suplementy te obywatele będą mogli stosować na zasadzie dobrowolności w celu lepszego dokumentowania i prezentowania swoich kwalifikacji i kompetencji na obszarze całej Europy (zob. art. 1 decyzji nr 2241/2004/WE).

2. Poziom ERK na suplementach Europass w Republice Czeskiej

W minionym roku szkolnym czeski system szkolnictwa podjął zmasowaną akcję wydawania suplementów Europass znacznej części uczniów. Jak wskazują dostępne informacje, suplement wraz ze świadectwem odebrali w całym kraju absolwenci 595 szkół średnich (ponad 42%), co łącznie daje liczbę ok. 65.000 osób. Na uwagę zasługuje okoliczność, że według dostępnych informacji prawo czeskie nie narzuca szkołom obowiązków w tym zakresie³⁵, zatem ich dyrektorzy tych placówek mogli decydować o tym, czy wezmą udział w programie; głównym motywem przystąpienia do niego była chęć ułatwienia absolwentom uczestnictwa w europejskim rynku pracy. Suplementy wydawano w wersji czeskiej oraz opcjonalnie w jednym z wybranych języków obcych (angielski, niemiecki lub francuski); około 94% osób zainteresowanych wnioskowało o wydanie wersji angielskiej. Na wszystkich suplementach do świadectw i dyplomów oznaczono odpowiedni poziom Europejskiej Ramy Kwalifikacji³⁶.

³⁵ Wyjątkiem są szkoły wyższe niebędące uczelniami zawodowymi (i niepodlegające czeskiej ustawie szkolnej), których dotyczy obowiązek ustawowy wydawania suplementów do dyplomu; <http://www.europass.cz/pro-koho-je-europass/vzdelavaci-institute/> (dostęp 25.11.2014).

³⁶ Zob. informacje na stronie Centrum Uznawania i Kształcenia Ustawicznego Kraju Ołomunieckiego (*Centrum uznávání a celoživotního učení Olomouckého kraje*), <http://www.cuok.cz/stranka/595-skol-vyda-k-vysvedceni-svym-absolventum-i-europass> oraz Krajowego Punktu Kontaktowego Europass <http://www.europass.cz/65-tisic-absolventu-dostane-k-vysvedceni-i-dodatek/>; por. <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/O/17711/europass-dodatek-k-osvedceni-dostalo-letos-65-tisic-absolventu.html/> (dostęp 19.11.2014).

 EUROPASS CERTIFICATE SUPPLEMENT (*) 	5. OFFICIAL BASIS OF THE CERTIFICATE Name and status of the national/regional authority providing accreditation/recognition of the certificate Obchodní akademie Horní 13 500 03 Hradec Králové, CZ public school Ministry of Education, Youth and Sports Karmelitská 7 118 12 Praha 1 Czech Republic																		
1. TITLE OF THE CERTIFICATE (CZ) (1) Vysvědčení o maturitní zkoušce z oboru vzdělání: 63-17-6 Obchodní akademie (deními studium)	Level of the certificate (national or international) Upper secondary education completed by the Maturita examination ISCED 3A, EQF 4																		
2. TRANSLATED TITLE OF THE CERTIFICATE (2) Maturita Certificate in: 63-17-6 Business Academy (full-time study)	Grading scale / Pass requirements 1 excellent (výborný) 2 very good (shvalitelný) 3 good (dobrý) 4 satisfactory (dostatečný) 5 fail (nedostatečný) Overall assessment: Prospěl s vyznamáním: Pass with Honours the average mark is 5,1 (5) Prospěl: Pass (an examination mark is not worse than 4) Neprospěl: Fail (the examination mark in one or more subjects is 5)																		
3. PROFILE OF SKILLS AND COMPETENCES General competences: <ul style="list-style-type: none"> - to be well informed about culture, history and the present-day Czech nation within the European and world context; - to formulate views and attitudes verbally and in writing, communicate in at least one other foreign language, use terminology; - educate themselves, work efficiently and assess their results objectively; - ability to adapt themselves to the changing conditions of life and work, to work well in a team, and to be responsible for assigned tasks; - ability to use basic mathematics and the basic principles of physics and chemistry when needed; - to work with information, use ICT; - to act in an environmentally-conscious manner and in compliance with strategies for sustainability; - knowledge of the fundamentals of health, occupational safety, and fire prevention and safety. Vocational competences: <ul style="list-style-type: none"> - understand basic economic phenomena and principles of business activities in the market economy; - keep and properly evaluate information necessary for business activities, using computer technology; - apply accounting knowledge in business activities; - work with legal regulations and know how to apply them in business activities; - perform simple market research; - understand the clients, needs and work procedure of international business transactions; - work with information and the economic geography of the Czech Republic and the world economy; - process documents related to business activities in the Czech Republic and abroad; - typewrite accurately and prepare standard business documents. 	Access to next level of education / training Higher education – ISCED 5A/6B, EQF 6 Post-secondary technical education – ISCED 5B, EQF 6 Legal basis Law No. 28/1984 on the system of basic and secondary schools (School Act) as amended by later regulations																		
4. RANGE OF OCCUPATIONS ACCESSIBLE TO THE HOLDER OF THE CERTIFICATE The graduate can work in middle technical and economic positions in corporations, shareholding companies, co-operatives, and companies of other legal forms operating in manufacturing, domestic and international trade, banking, travelling and other services, and state and public administration. Possible work positions: economist, bookkeeper, financial officer, marketing officer, assistant, secretary, sales representative, state administration officer, bank and insurance clerk, and other economic-administration positions.	6. OFFICIALLY RECOGNISED WAYS OF ACQUIRING THE CERTIFICATE <table border="1"> <thead> <tr> <th>Description of vocational education and training received</th> <th>Percentage of total programme (%)</th> <th>Duration (weeks)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>School- Training centre-based</td> <td>91,08</td> <td>143</td> </tr> <tr> <td>Workplace-based</td> <td>8,92</td> <td>14</td> </tr> <tr> <td>Accredited prior learning</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="3">Total duration of the education / training leading to the certificate</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">4 years / 167 weeks</td> </tr> </tbody> </table> Entry requirements Completed compulsory school education Additional information More information (including a description of the national qualifications system) available at: www.nuv.cz and www.eurydice.org National Institute for Education, Education Counselling Centre and Centre for Continuing Education of Teachers National Europass Centre Czech Republic Weiřova 127/16 102 00 Praha 10 Prague, 28. 6. 2013 stamp and signature	Description of vocational education and training received	Percentage of total programme (%)	Duration (weeks)	School- Training centre-based	91,08	143	Workplace-based	8,92	14	Accredited prior learning			Total duration of the education / training leading to the certificate			4 years / 167 weeks		
Description of vocational education and training received	Percentage of total programme (%)	Duration (weeks)																	
School- Training centre-based	91,08	143																	
Workplace-based	8,92	14																	
Accredited prior learning																			
Total duration of the education / training leading to the certificate																			
4 years / 167 weeks																			

Ilustracja nr 6. Przykład suplementu Europass do czeskiego świadectwa maturalnego technikum handlowego (wersja anglojęzyczna).

	EUROPASS DIPLOMA SUPPLEMENT OF THE TERTIARY VOCATIONAL SCHOOL GRADUATE	 CZECH REPUBLIC
	VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA CESTOVNÍHO RUCHU, s.r.o. Horní 13, 500 03 Hradec Králové 1	
1. INFORMATION IDENTIFYING THE HOLDER OF THE QUALIFICATION		
Last name/s 1.1 Špáta	First name/s 1.2 Dušan	
Date of birth (dd/mm/yyyy) 1.3 25 02 1978	Student identification number / code (if available) 1.4	
2. INFORMATION IDENTIFYING THE QUALIFICATION		
Awarded degree and conferred title (if applicable) 2.1 Diploma Specialist - DIS	Main field/s of study for the qualification 2.2 65-42-M/02 Tourism	
Name and status of awarding institution (in original language) 2.3 Vyšší odborná škola cestovního ruchu Horní 13, 500 03 Hradec Králové Public school	Name of institution providing the study course (if different from 2.3, in original language) 2.4	
Language/s of instruction and examination 2.5 Czech language		
3. INFORMATION ON THE LEVEL OF THE QUALIFICATION		
Level of education 3.1 Tertiary vocational education – ISCED 5B, EQF 6	Official length of programme 3.2 3,5 years of full-time study – 3.104	
Access requirements 3.3 Upper secondary education completed by the Maturita examination ISCED 3A, EQF 4, entrance examination		
4. INFORMATION ON THE CONTENTS AND RESULTS GAINED		
Mode of study 4.1 Full-time study		
Programme requirements 4.2 School/training centre based education - 2.464 contact hours Workplace based education - 640 hours Graduation examination in vocational subjects, written assignment and its defence, examination in German language		

Ilustracja nr 7. Dodatek Europass do dyplomu czeskiej wyższej szkoły zawodowej

Jak wynika z dokumentów dostępnych na stronie czeskiego Krajowego Punktu Koordynacyjnego Europass (funkcjonującego w ramach NÚV), wystawianie suplementów do świadectw oraz do dyplomów zakłada w zasadzie obowiązek posługiwania się klasyfikacją ISCED³⁷ oraz jedynie fakultatywność nadawania poziomu ERK na suplementach³⁸, jednak dostępne wzory obu rodzajów dokumentów wskazywałyby raczej na praktykę używania obu tych ram. Zasady wypełniania obu dokumentów są ustalone w formie okólnika wydanego przez krajową instytucję koordynującą.

Odnosnie do procedury, jaka obowiązuje w Czechach przy wydawaniu suplementów Europass, mechanizm ich uzyskiwania zakłada, iż dyrektorzy szkół, które wcześniej zarejestrowały się w bazie Europass, składają – w okresie od stycznia do marca każdego roku – wnioski do Krajowego Punktu Koordynacyjnego o przyznanie prawa dostępu do opcji generowania dokumentów. Punkt ten przydziela następnie szkołom unikalne hasło dostępowe, co umożliwia zalogowanie się i wygenerowanie suplementów dla uczniów³⁹. Za ich wydanie nie pobiera się opłat. Niezależnie od tego należy zwrócić uwagę, że Punkt Koordynacyjny Europass jest także w stanie wydawać suplementy bezpośrednio osobom zainteresowanym w wypadku, kiedy chcą one uzyskać takie dokumenty, a instytucja edukacyjna nie ma obowiązku ich przekazania razem z dokumentem ukończenia kształcenia.

3. Poziom ERK na suplementach Europass w Danii

Ogólnie rzecz biorąc, Dania zapewnia wszystkim zainteresowanym uzyskanie nieodpłatnie suplementu Europass do świadectwa, a także – o czym była już mowa w części opracowania dotyczącej nadawania poziomu ERK bezpośrednio na świadectwach oraz dyplomach – suplementu do dyplomu wyższej uczelni⁴⁰. W tym ostatnim zakresie suplementy wydaje się już od 2002 r. Dostępne źródła konstatują obowiązek wydawania suplementów, jednak Autorowi opracowania nie udało się sprecyzować jego podstawy prawnej. Co się tyczy suplementów do świadectw potwierdzających kwalifikacje zawodowe, obowiązek ich wydawania rozciąga się zarówno na dokumenty wydawane w systemie szkolnym, jak i poza nim. Są one wydawane po duńsku lub po

³⁷ Więcej na temat ramy ISCED zob. na stronie <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-standard-classification-of-education.aspx> (dostęp 25.11.2014).

³⁸ Szerzej zob. <http://www.europass.cz/wp-content/uploads/Metodicke-pokyny-Dodatek-k-diplomu-pro-VOS1.pdf> (dostęp 25.11.2014).

³⁹ Informacje pod adresem <http://www.europass.cz/dodatek-k-osvedceni/vzdelavaci-institute/> (dostęp 20.11.2014).

⁴⁰ Szerzej zob. informacje dostępne pod adresem <http://ufm.dk/uddannelse-og-institutioner/anerkendelse-og-dokumentation/dokumentation/europass/diploma-supplement/standardbeskrivelse-af-higher-education-in-denmark> (dostęp 20.11.2014).

angielsku przez szkołę lub komitet zawodowy (zob. wyżej), które przeprowadzają odpowiednie egzaminy zawodowe⁴¹.

<p>Tillæg til uddannelsesbevis</p> <p>Beskrivelse af uddannelsen som Advokatsekretær</p> <hr/> <p>Navn på uddannelsesbevis på dansk Uddannelsesbevis for Advokatsekretær</p> <hr/> <p>Uddannelsens navn Advokatsekretær</p> <hr/> <p>Beskrivelse af kvalifikationer og færdigheder Den uddannede kan udføre administrativ sagsbehandling i forbindelse med advokatkontorets arbejdsområder og i øvrigt deltage ved udarbejdelse af skriftvekslinger forbundet med alle former for retssagsbehandling. Den uddannede har lært at vurdere informationer og instrukser og dermed udføre en rationel sagsbehandling.</p> <p>Den uddannede kan kommunikere skriftligt og mundtligt i et sprog, som er korrekt, sikkert og nuanceret i forhold til modtager og situation.</p> <p>Den uddannede har lært at udføre arbejdet under anvendelse af retlige regler og kendskab til det offentlige retssystem og i overensstemmelse med virksomhedens interne procedurer og kvalitetskrav og under respekt for tavshedspligten.</p> <hr/> <p>Typiske jobs eller arbejdsområder Advokatsekretær er rettet mod administrative opgaver og sagsbehandling på et advokatkontor eller i en juridisk afdeling i en større virksomhed og vil kunne udføre de almindeligt forekommende administrative opgaver i forbindelse med alle former for retssagsbehandling. Den uddannede er oplært inden for mindst eet af følgende områder:</p> <ul style="list-style-type: none">- person-, familie- og arveret- selskabsret- insolvens- overdragelse af fast ejendom- straffesager- asyn- og udlændingsager, eller- et andet for advokatkontoret væsentligt arbejdsområde. <hr/>	<p>Tillæg til uddannelsesbevis</p> <p>Beskrivelse af uddannelsen som Advokatsekretær</p> <hr/> <p>Uddannelsens varighed Uddannelsen varer 4 år, normalt fordelt på ugers undervisning og ugers praktikuddannelse.</p> <p>De danske erhvervsuddannelser er vekseluddannelser. Dvs. at eleven skiftevis undervises en periode på skole og derefter er en periode i praktikuddannelse, dvs. under oplæring i en godkendt virksomhed.</p> <hr/> <p>Uddannelsesniveauer Uddannelsen er en erhvervsuddannelse, der svarer til niveau 3 i Isced-systemet (Isced 1997) og niveau 4 i den danske kvalifikationsramme for livslang læring</p> <hr/> <p>Adgang til højere uddannelsesniveauer Den beskrevne erhvervsuddannelse giver adgang til både videreuddannelse (Isced, niveau 4) og efteruddannelse i Danmark.</p> <hr/> <p>Udstedende myndighed samt retlig grundlag Metalindustriens Uddannelsesudvalg Vesterbrogade 6 D, 4. Sal 1780 København V</p> <p>Den udstedende myndighed er ved bekendtgørelse af Undervisningsministeriet bemyndiget til at udstede uddannelsesbevis for uddannelsen.</p> <hr/> <p>Karakterskala På uddannelsesbeviser udstedt efter den 1. august 2007 anvendes 7-skalaen. På beviser udstedt før den 1. august 2007 er anvendt 13-skalaen, som fra denne dato er afløst af 7-skalaen</p> <hr/> <p>Yderligere oplysninger Styrelsen for International Uddannelse Fiolstræde 44 DK 1171 København K Tel: +45 3345 7000 Fax: +45 3345 7001 E-mail: iu@iu.dk www.iu.dk</p> <hr/> <p>Forklarende Note Dette dokument er udfærdiget for at forklare hvad det tilhørende uddannelsesbevis står for. Afslutningen i beskrivelsen bygger på anbefalingerne fra Europa-Parlamentets og Rådets beslutning nr. 2241/2004/EF af 18. december 2004 om en samlet fællesskabsramme for større gennemsigthed i kvalifikationer og kompetencer (Europass).</p> <hr/>
--	--

Ilustracja nr 8. Duński suplement Europass do świadectwa w zawodzie asystent prawny.

Uzyskanie suplementu Europass do duńskiego świadectwa potwierdzającego kwalifikacje zawodowe jest ułatwione dzięki ich umieszczeniu w centralnym rejestrze, w bezpośrednim powiązaniu z odpowiednim zawodem. Duńskie Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Nauki konsultuje wzorce suplementów z właściwymi komitetami zawodowymi. Jak widać na powyższym przykładzie, udostępnione przez duńskie Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wzory dokumentów wskazują jedynie poziom ramy narodowej (DRK), ale nie bezpośrednio europejskiej (ERK); analogiczna postać dokumentu dotyczy także wersji anglojęzycznej⁴². Porównanie do ramy europejskiej jest możliwe w sposób pośredni. Ministerstwo ogólnie zaleca wydawanie suplementów Europass z użyciem obu

⁴¹ Zob. dane na stronie duńskiego Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki, <http://ufm.dk/en/education-and-institutions/recognition-and-transparency/transparency-tools/europass/certificate-supplement> (dostęp 24.11.2014).

⁴² Zob. wzory pod adresem <http://certsupp.ciruisintra.dk/Glossary.aspx> (dostęp 24.11.2014).

wspomnianych ram⁴³. Duński Punkt Koordynacyjny Europass informuje o planowanym wprowadzeniu obowiązku zamieszczania w suplementach wzmianki o obu ramach⁴⁴.

4. Poziom ERK na suplementach Europass w Estonii

Estonia jest państwem bardzo zaawansowanym, gdy chodzi o załączanie suplementów Europass do świadectw potwierdzających kwalifikacje w zawodach. Estoński Rejestr Kwalifikacji⁴⁵, który jest prowadzony przez Estońską Agencję ds. Kwalifikacji (*Kutsekoda*)⁴⁶, stanowi efektywne narzędzie integrujące niezbędne informacje i umożliwiające łatwe wygenerowanie suplementu dla każdego zawodu i każdego zainteresowanego absolwenta. Rejestr ten funkcjonuje od 2001 r.

Należy podkreślić, że w systemie estońskim *Kutsekoda* pełni funkcję Punktu Koordynacyjnego zarówno dla wdrażania ERK, jak i Europass, co znacznie ułatwia określenie poziomu ramy kwalifikacji w odniesieniu do każdego zawodu. W procesie ustalania kwalifikacji w poszczególnych zawodach oraz przypisywania im poziomu EstRK/ERK biorą udział: właściwa rada sektorowa oraz Zarząd Przewodniczących Sektorowych Rad Umiejętności⁴⁷. Na stronie *Kutsekoda* można odnaleźć informację, iż w samym 2011 r. przygotowano 21 wzorców suplementów Europass włącznie z ich tłumaczeniem na język angielski, zaś ogółem już wtedy było dostępnych na stronie Agencji aż 115 takich wzorów dwujęzycznych (po estońsku oraz angielsku)⁴⁸. W chwili obecnej zatwierdzanie wzoru suplementu Europass następuje wraz z decyzją o zatwierdzeniu zawodu do klasyfikacji, zaś na tej podstawie wzór suplementu Europass wraz z nadanym poziomem ramy jest umieszczany bezpośrednio w rejestrze (łącznie z opisem danego zawodu i zatwierdzonym programem kształcenia)⁴⁹.

⁴³ Zob. wyjaśnienia dostępne pod adresem <http://ufm.dk/uddannelse-og-institutioner/anerkendelse-og-dokumentation/dokumentation/europass/certificate-supplement/indhold-i-certificate-supplement> (dostęp 24.11.2014).

⁴⁴ Informacja udzielona indywidualnie na zapytanie autora ekspertyzy (M. P.).

⁴⁵ Podstawą prawną do prowadzenia rejestru jest rozporządzenie estońskiej RM nr 79 z dnia 28 maja 2009 r. w sprawie rejestru zawodów, RT I 2009, 28, 171, tekst pod adresem <https://www.riigiteataja.ee/akt/13185447> (dostęp 25.11.2014).

⁴⁶ Status Agencji estońskiej został bliżej opisany w materiale IBE pt. *Estoński system kwalifikacji*, udostępnionym pod adresem http://biblioteka-krk.ibe.edu.pl/opac_css/doc_num.php?explnum_id=359, s. 5-6 (dostęp 25.11.2014).

⁴⁷ Aktualne informacje na ten temat w języku polskim zawiera cyt. opracowanie IBE, s. 10 i n.

⁴⁸ Zob. <http://www.kutsekoda.ee/en/kutsekoda/europass> (dostęp 25.11.2014).

⁴⁹ Rejestr kwalifikacji pod adresem <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister> (dostęp 25.11.2014).

EUROPASSI KUTSETUNNISTUSE LISA ⁽¹⁾	
  	
1. KUTSENISETUS JA -TASE; KEELEKOOD - ET ⁽¹⁾	
Aednik I ⁽¹⁾ Originaaldokumendi keeles	
2. KUTSENISETUS JA -TASE (TÖLGITUD) ⁽¹⁾	
Gardener I ⁽¹⁾ Kui on kohaldatav. Sellel tšikil ei ole õiguslikku tähendust.	
3. KUTSEOSKUSED	
Aednik I taseme kutsetunnistuse omanik: # tunneb taimede ehitust ja arengustaadiume # tunneb materjale (puuvilja- ja marjakultuuri, aiakultuuride haigused ja kahjurid jne) # oskab taime paljundada ja poekida # oskab praktiliselt aiataid (maa ettevalmistamine, seemnete varumine, seemnete külviks ettevalmistamine ja külv, taimede istutamine, muldasegude valmistamine, väetamine ja taimekaitsetööd vastavalt juhendile, kastmine, kastmis- ning niisutussüsteemide kasutamine ja teenindamine, rohimine, harvendamine, muldšimine, toestamine, sidumine, etskettimine, taimede lõikamine ja kujundamine vastavalt juhistele, saagi koristamine, saagi esmane töötlemine ja säilitamine, taimede ettevalmistamine talvitamiseks, talvitamise jälgimine jne) # oskab kasutada aiatööriistu (muruniiduk, trimmer, hekiõkur, muldafrees jne) # tunneb aiatööriistade korrashoitu ja tööviise # oskab rajada ja aastaringiselt hooldada teid, muru jm # oskab teha lihtsaid ehitustöid # oskab valmistada dekoreerimata pargade aluseid ja vanikuid Aednik I töötab tavaliselt koos juhendajaga.	
4. KUTSETUNNISTUSE OMANIKU VÕIMALIKUD AMETINIMETUSED ⁽¹⁾	
Aednik I kutsetunnistuse omanik töötab aedades, hajasaladel, aiandites, kalmistutel, puukooides, taimehooldajana katmikaladel jm lillekaubanduse valdkonnas. ⁽¹⁾ Kui on kohaldatav	
*Selgitav märkus Selle dokumendi lisandeks on anda konkreetse tunnistuse kohta lisainformatsiooni. Ima kutsetunnistuse ei ole sellel dokumendi õiguslikku tähendust, ta ei asenda kutsetunnistuse originaali ega anna õigust kutsetunnistuse tunnustamiseks teiste riikide institutsioonide poolt. Kirjelised formaadid põhineb järgmistel lektidel: nõukogu 3. detsembril 1992. aasta resolutsioon 93/N 40/D1 kvalifikatsioonide läbipaistvuse kohta, nõukogu 15. juulil 1999. aasta resolutsioon 99/N 224/O4 kutseandmise tunnistuste läbipaistvuse kohta ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. juulil 2001. aasta soovitus 2001/1813/EÜ õppurite, koolitajate, koolitajate, vabatahtlike, õpetajate ja koolitajate liikuvuse kohta ühenduses. Täiendav informatsioon aadressil: http://europass.cedefop.europa.eu/et/home © Euroopa Ühendused 2002	

5. KUTSETUNNISTUSE VÄLJAANDMISE ALUS	
Kutsetunnistuse väljastaja nimi ja õiguslik vorm Kutsetunnistuse on välja andnud kutseõukogu poolt tegevusloa saanud Kutsete Andmisorgan	Kutsetunnistuse tunnustuse andnud institutsiooni nimi ja õiguslik vorm Vabariigi Valitsuse määrusega kinnitatud Kutseõukogu
Kutsetase (riigisisene ja/või rahvusvaheline) Eesti kutseüsteemi I kutsetase Eesti Kvalifikatsiooniraamistik, tase 3 Euroopa Kvalifikatsiooniraamistik, tase 3	Hindamiskaala / sooritamise tingimused 1) kutseksam ja/või 2) praktiline eksam (proovitöö)
Järgmine kutsetase, mida on võimalik taotleda Aednik II	Rahvusvahelised lepingud
Õiguslik alus Kutseeseadus (RT I 2008, 24. 156; 01.09.2008)	
6. AMETLIKULT TUNNUSTATUD VIISID KUTSETUNNISTUSE SAAMISEKS	
Kutsetunnistuse saamiseks on vaja täendada kõik kompetentsid vastavalt kutsestandardis ja kutset andva organi kutse andmise korras esitatud nõuetele	
Lisainformatsioon (sealhulgas kutsete süsteemi kirjeldus) on kättesaadav: www.kutsetoode.ee	

Ilustracja nr 9. Estoński suplement Europass do świadectwa w zawodzie ogrodnik.

Estońskie szkoły wyższe wydają absolwentom suplementy do dyplomów. Nie udało się jednak jednoznacznie potwierdzić, że na tych dokumentach zamieszcza się informację o poziomie ERK, ani uzyskać aktualnego wzoru takiego dokumentu.

5. Poziom ERK na suplementach Europass we Francji

Interesująca z punktu widzenia przedmiotu opracowania jest sytuacja we Francji. Jest to państwo o bardzo bogatej tradycji i dorobku, gdy chodzi o posługiwanie się ramą kwalifikacji; pod tym względem doświadczenia francuskie wyprzedzały praktykę ogólnoeuropejską, która – można tak śmiało powiedzieć – kształtowała się pod ich wpływem. Jak można stwierdzić na podstawie przeprowadzonych badań, francuskie wzory suplementów Europass do świadectw kwalifikacji w zawodzie znajdują się w rejestrze kwalifikacji (fr. *Répertoire national des certifications professionnelles*), prowadzonym przez Krajową Komisję ds. Kwalifikacji Zawodowych (fr. *Commission nationale de la certification professionnelle*)⁵⁰. Komisja jest odpowiedzialna za przygotowanie, w

⁵⁰ Wyczerpujący opis podstaw prawnych oraz funkcjonowania francuskiego rejestru kwalifikacji zawiera opracowanie M. Hunin, *Rejestr kwalifikacji RNCP – Francja*, IBE Warszawa 2013, dostępne pod adresem

ramach swoich obowiązków ustawowych, wzorów suplementów dla kwalifikacji w zawodach umieszczonych w rejestrze. Obowiązek ten realizuje się poprzez zamieszczenie na karcie prowadzonej dla każdego zawodu czytelnej informacji o poziomie ramy krajowej oraz europejskiej w rubryce zatytułowanej „Poziom i/lub domena działalności” (fr. *Niveau et/ou domaine d'activité*)⁵¹. Dzięki temu jest możliwe wydanie suplementu dla każdego zainteresowanego.

Francuskie szkoły wyższe wydają suplementy Europass do dyplomów. Na dokumentach tych oznacza się poziom ramy europejskiej. Poniżej zamieszczono fragment takiego dokumentu.

ANNEXE DESCRIPTIVE AU DIPLOME

La présente annexe descriptive au diplôme (supplément au diplôme) suit le modèle élaboré par la Commission européenne, le Conseil de l'Europe et l'UNESCO/CEPES. Elle vise à fournir des données indépendantes et suffisantes pour améliorer la "transparence" internationale et la reconnaissance académique et professionnelle équitable des qualifications (diplômes, acquis universitaires, certificats, etc). Elle est destinée à décrire la nature, le niveau, le contexte, le contenu et le statut des études accomplies avec succès par la personne désignée par la qualification originale à laquelle ce présent supplément est annexé. Elle doit être dépourvue de tout jugement de valeur, déclaration d'équivalence ou suggestion de reconnaissance. Toutes les informations requises par les huit parties doivent être fournies. Lorsqu'une information fait défaut, une explication doit être donnée.

Université de Besançon

1. INFORMATIONS SUR LE TITULAIRE DU DIPLOME

1.1. Nom(s) patronymique :
1.2. Prénom :
1.3. Date de naissance (jour/mois/année) :
1.4. Numéro ou code d'identification de l'étudiant (le cas échéant) :

2. INFORMATIONS SUR LE DIPLOME

2.1. Intitulé du diplôme :
Master sciences, technologies, santé - Mention sciences de la matière, Spécialité photonique, micro-nanotechnologies et temps fréquence à finalité recherche

2.2. Principal/Principaux domaine(s) d'étude couvert(s) par le diplôme :
Sciences, Technologies, Santé - Physique ; Méthodes et modèles en sciences physiques ; Méthodes de mesures physiques ; Photonique, nano-optique, optique non-linéaire, optique quantique, systèmes optoélectroniques, micro-nanotechnologies, temps-fréquence ; Sciences physiques pour l'ingénieur, Physique appliquée aux processus industriels

2.3. Nom et statut de l'établissement ayant délivré le diplôme :
Université de Besançon – Franche-Comté – France – Établissement Public à caractère Scientifique, Culturel et Professionnel L712-1 L716-1 L718-1 – Établissement rattaché au Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche.

2.4. Nom et statut de l'établissement ayant dispensé les cours :
idem que 2.3

2.5. Langue(s) utilisée(s) pour l'enseignement /les examens :
Français (68 %)
Anglais (32 %)

3. RENSEIGNEMENTS CONCERNANT LE NIVEAU DU DIPLOME

3.1. Niveau du diplôme :
Diplôme de deuxième cycle de 2 années, Niveau I du Cadre National des Certifications, équivalent niveau 7 du Cadre Européen des Certifications. Grade de Master (300 crédits européens compatibles ECTS).

Ilustracja nr 10. Fragment strony 1 francuskiego suplementu Europass do dyplomu studiów wyższych (cykl 2).

http://www.kwalifikacje.edu.pl/images/Rama_w_Europie/Francuski_rejestr_kwalifikacji.pdf (dostęp 25.11.2014).

⁵¹ Dla przykładu, zawodowi agent bezpieczeństwa wewnętrznego nadano poziom 4 ERK, zob. opis danych do wystawienia suplementu Europass zob. na stronie <http://www.rncp.cncp.gouv.fr/grand-public/visualisationFiche?format=euro&fiche=19344> (dostęp 25.11.2014).

IV. Podsumowanie i wnioski

Wyniki przeprowadzonej analizy wskazują na to, że proces nadawania poziomu Europejskiej Ramy Kwalifikacji na dokumentach potwierdzających kwalifikacje w przeważającej mierze zależy od polityki edukacyjnej oraz systemu prawnego danego państwa członkowskiego. Prawo europejskie nie narzuca (bowiem nawet nie może) jakichkolwiek, obowiązujących standardów w tym względzie. Należy jednak podkreślić, że z omówionych przykładów wynikają pewne konstatacje o charakterze ogólnym. Są one następujące:

1. Nadawanie poziomu ERK na świadectwach i dyplomach wymaga z założenia odpowiednich zmian w przepisach prawa na poziomie krajowym, ponieważ tego rodzaju dane stanowią immanentną część świadectwa (dyplomu), który ma charakter dokumentu urzędowego i dlatego jego treść oraz forma są na ogół ściśle zdefiniowane prawnie. Dowodzi tego szczególnie przykład czeski oraz – w mniejszym stopniu – duński. Należy w związku z tym raz jeszcze przypomnieć, że w prawie czeskim, działając w celu uwidocznienia poziomu ERK na świadectwach kwalifikacji zawodowych uzyskanych w trybie egzaminów zewnętrznych, w zeszłym roku znowelizowano rozporządzenie Ministra Edukacji, Młodzieży i Sportu nr 208/2007 z dnia 16 sierpnia 2007 r. w sprawie wykonania ustawy o uznawaniu wyników kształcenia ustawicznego, zaś aktualnie planuje się zmianę rozporządzenia nr 223/2005 o niektórych dokumentach oświatowych. Nowelizacja norm prawa edukacyjnego jest również zapowiadana w Danii, gdzie jednak odnotowywanie poziomu ERK na świadectwach zawodowych jest w większej mierze zdecentralizowane z uwagi na strukturę tamtejszego systemu kształcenia zawodowego.
2. W związku z pkt 1 można wyrazić przypuszczenie, iż wskazanie poziomu ERK na polskich świadectwach, ze względu na znaczny stopień scentralizowania polskiego systemu kwalifikacji (przede wszystkim zaś systemu oświaty), wymagałoby – oprócz uchwalenia oraz wdrożenia za pośrednictwem odpowiednich środków administracyjnoprawnych ustawy o systemie kwalifikacji – zmiany w zakresie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t. jedn.: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) oraz niektórych przepisów wykonawczych wydanych na jej podstawie, zaś zwłaszcza rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz. U. z 2014 r. poz. 893). Zmiany te powinny doprowadzić do czytelnego przypisania poszczególnych kwalifikacji, które są możliwe do uzyskania w polskim systemie prawnym, odpowiednich poziomów ramy krajowej i/lub europejskiej oraz uwzględnienia wzmianki o poziomie NRK/ERK we wzorach poszczególnych dokumentów. Wskazana wydaje się również stosowna nowelizacja rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów, warunków wydawania oraz niezbędnych elementów dyplomów ukończenia studiów i świadectw ukończenia studiów podyplomowych oraz wzoru suplementu do dyplomu (Dz. U. Nr 196, poz. 1167).

3. Nieco odmiennie wygląda kwestia wydawania suplementów Europass uczniom i absolwentom polskich szkół i placówek edukacyjnych (zwłaszcza uzyskujących kwalifikacje zawodowe w systemie szkolnym oraz pozaszkolnym). Dokumenty takie mają wiążącą podstawę prawną w prawie europejskim (decyzja nr 2241/2004), nie mogą jednak być wydawane obligatoryjnie, ponieważ korzystanie z nich przez zainteresowanych ma miejsce na zasadzie dobrowolności. Wskazane wobec tego wydaje się podjęcie we współpracy z komisjami egzaminacyjnymi, jednostkami samorządu oraz partnerami społecznymi zaangażowanymi w proces kształcenia zawodowego (tj. m.in. z izbami rzemieślniczymi oraz samorządem gospodarczym) działań zmierzających do większej popularyzacji tej formy wydawania dokumentów, które promują mobilność edukacyjną i zawodową obywateli UE. Niewykluczone, że obowiązujące prawo mogłoby zobowiązać szkoły i placówki umożliwiające uzyskanie wykształcenia oraz kwalifikacji w zawodach do zarejestrowania się w krajowym punkcie koordynacyjnym Europass oraz pośredniczenia w wydawaniu suplementów zainteresowanym uczniom i studentom. W tym kontekście wcześniej opisany przykład Republiki Czeskiej wydaje się wart naśladowania.